

ПАВЕЛ АМНУЕЛ МЕТРОНОМ

Превод от руски: Александра Каназирска, 1983

chitanka.info

Лекарите казваха истината: след аварията Ким Яворски много се измени — сякаш жизнените му сили изцяло отидоха за възстановяване на ръцете.

Базиола искаше да се приближи безшумно, но под краката му изпръщя вейка. От изненада той се спъна в някакъв маркуч, който се бе проточил напреко на пътечката, и едва се задържа да не падне, като се хвана за розовия храст. Ким се обърна при вика му и с усмивка наблюдаваше действията на приятеля си. Те се прегърнаха.

— Поотслабнал си, Ким — отбеляза Базиола почти с одобрение.

— Отслабвал ли? — със съмнение повтори Яворски. — Е, да, отдавна не сме се виждали. Отслабнах дванадесет килограма, докато се готвех за изпитанията на нултранса, и още пет — след аварията. Не ме гледай така, Джу.

— Рядко се виждаме — въздъхна Базиола. — В института те познавах като петте си пръста, а сега само обвивката ти ми изглежда позната... почти.

— Ти по-добре ми подхвърли някоя нерешена задача — рече Ким. — В тая клиника плесеняха. Още малко и гъсеници ще ме полазят... Преди аварията работех над прогнозиране на откритията, чул ли си?

Базиола беше чувал. Отношението му към работата на Ким беше съвсем определено и, разбира се, отрицателно. Да го обсъжда сега не му се щеше — нямаше желание да превръща срещата с приятеля си след тригодишна раздяла в безплоден методологически спор.

— Видях твоята Оля — рече той, непохватно сменяйки темата на разговор. — Тя непрекъснато се разхубавява...

— Което не може да се каже за мен — заключи Ким. — Слушай, Джу, ако някой от нас се е променил, това си ти. Ти винаги си ме преследвал, щом си смятал поредната ми идея за безумна, а сега се измъкваш от спора. Не ти прилича... По-добре ми дай задача. У вас в Комитета по контакти навярно има повече задачи, отколкото решения, нали? Например тая история с пулсара в Златната Риба.

— За това приказват повече, отколкото заслужава — неопределено рече Базиола.

— А колко заслужава?

— Колко заслужава един паметник — изръмжа Базиола. — Открита е мъртва цивилизация. До пулсара има само половин парсек,

но той не свети в посока към Земята, затова оттук е невъзможно да се види. Експедицията към Фомалгаут случайно записала неговите радиоимпулси и гама-излъчвания. Същата експедиция открила и планетата...

— Знам защо не назоваваш кораба — рече Ким с отвърнат встрани поглед. — Това е бил Кратов на „Осмоногия“. Той не се завърна и в тебе говори предразсъдъкът...

— Кратов. И пулсара нарекоха звезда на Кратов, и планетата — Кратов-1. Към нея изпратиха автоматична сонда от типа „Винт“. Именно тя откри мъртвия свят.

— Мъртъв ли?

— Естествено. Нищо ни бе могло да съществува, щом пулсарът облива планетата с потоци гама-лъчи. А това става всеки три секунди. Всеки три секунди Кратов-1 попада под острието на излъчването. Импулсът трае частица от секундата, но и за това време планетата получава такава доза, че животът става невъзможен. „Винт“ беше изпратен през „периода на мълчание“. Както всеки пулсар, и звездата на Кратов буйствува около половин година, а после половин година се движи кротко и натрупва енергия. „Винт“ облетя планетата, доближи се до неутронната звезда, доколкото му позволяваха запасите. Ние, контактистите, не бяхме поставили своя апаратура, защото никой не очакваше следи от живот. Имай предвид, че милиони години преди това в системата е избухнала свръхнова — тогава е възникнал и пулсарът. Ако преди на планетата е имало живот, при взрива естествено той е загинал, а вече по-късно... Черният свят, в който всеки три секунди избухва радио-и гама-лъчене. Носиш ли стереоскопа си?

Ким измъкна от страничния си джоб кутийка и Базиола започна да му подава един по един стереопозитивите.

Кадрите обхващаха големи области и макар яснотата, както обикновено е при снимките на безатмосферните планети, да беше идеална и да позволяваше да се видят и обекти с размери на куче, очите просто не можеха да се съсредоточат поради изобилието на предмети. Вниманието неволно прескачаше от едно на друго. Ето някакви съоръжения, напомнящи правилни многостеници, ето сферични дупки, разположени във верига, ето идеално плоски площадки, чието предназначение (Ким отначало помисли, че това е

космодром) би могло да бъде каквото си ще човек... На дъното на една от дупките Ким видя нещо, приличащо на екскаватор с издигнат кош — то също би могло да бъде какво ли не, включително и жител на планетата, застинал в мига на неочаквано настигналата го смърт. Нито планини, нито стръмнини, нито пропасти — ако някога на планетата са съществували такива особености на релефа, те решително са били принесени в жертва на цивилизацията, станала на свой ред жертва на звездния взрив.

Яворски смени позитива, но картината почти не се измени. И третият бе същият, и четвъртият...

— „Винт“ извърши половин милион наблюдения — подсказа Базиола. — Повърхността на планетата е обхваната шесткратно. Това, което виждаш, Ким, е избрано из кадрите на килограмите. Ако на повърхността поне едно нещичко се бе придвижило, сигналите щяха да успеят да го засекат. Но няма нищо такова. Всичко е мъртво.

— Какво искаш от мене?

— Нищо не искам от тебе... Това е планета за археолози.

— Никакво движение — проточено рече Ким. — А дали е така наистина? „Винт“ може и да не е разбрал движенията, ако те са твърде бавни. Все едно да е снимал костенурка със скоростен апарат.

— След избухването на свръхновата са изминали милион години, пък дори да са и по-малко — Базиола с удоволствие се впусна в обяснения. Ким си ги повтаряше в хода на собствените си разсъждения и Базиола се чувствуваше като пътник, стъпил на твърда почва, който помага на приятеля си да се измъкне от тресавището. — Това е твърде кратък срок за една цивилизация. И ако тя действително е възникнала и се е развила тъй бързо, то не може и дума да става да има толкова бавен темп на живот. Не можеш за един месец да построиш сграда, ако ти трябва една седмица да пренесеш една тухла. Тая идея не върви.

— А каква върви? — кротко попита Ким.

— Никаква — изръмжа Базиола. — Решиха да изпратят още един „Винт“ в следващия период на мълчание на пулсара.

— Много симпатична стратегия, направо от учебника, от главата „Как не бива да се прави научно изследване“.

— Другите стратегии са още по-ялови.

— Аз ще си вървя — Ким стана от пейката. — Имам да правя процедури. Звънни ми и пак намини. Да... А какъв смисъл има да лети

в периода на мълчание?

— Ей, слушай! — изумено викна Базиола след него. Но Ким вървеше с широки крачки и не се обърна.

* * *

Сандра беше в къщи и на масата имаше торта, любимата му торта с ябълки. Базиола целуна жена си, подхвърли Леон към тавана и отиде в кабинета си.

Методика за прогнозиране на откритията. Базиола не беше следил последните нападения на Ким върху този безперспективен проблем. Без да бъде ретрограден, той допускаше, че Яворски би могъл да се окаже прав в някои отношения. Но да се научиш да предсказваш какво именно откритие и в коя област на науката ще бъде направено утре или след година, това не се нравеше на Базиола. Къде е романтиката? Самият смисъл на търсенията в науката? Работа на философите бе да отговорят.

Впрочем да оставим сега философията. „Какъв смисъл има да лети“ — бе казал Ким. Разбира се, може да му позвъни и да го попита. Притиснатият Ким ще каже всичко, което мисли за Кратов–1. Но това би значело той, Базиола, да капитулира.

Да тръгнем по веригата. Противоречието: живот няма, но той съществува. В недоизработената методика на Яворски, доколкото я познаваше Базиола, съществуват десетки начини, с помощта на които Ким се избавяше от научните противоречия. Да прилагаш методите, без да знаеш точно кой ти е необходим в момента, е все едно да решаваш задачата по бебешки — с метода на опитите и грешките. А Ким не действуваше така. Той знаеше кой метод да приложи. И беше решил задачата под носа на Базиола, без да му каже решението, шмекерът му ниеден, искаше да накара Базиола да се обърне отново към него, да развее бяло знаме. И сега знае, че точно така ще стане. Базиола няма да изпрати втора сонда, ако има дори сянка от подозрение, че такъв полет до нищо няма да доведе.

Сандра влезе и тихо приседна на ръчката на креслото. Базиола се отърси от мислите си.

— Сандра, скъпа — рече той, — преди шест години аз направих гениално откритие, а кой знае защо, него го отминаха в учебниците. Аз открих, че съществуваш ти. Това беше неочаквано и непредвидено, и толкова прекрасно откритие, че още не мога да се опомня. А твоят отличен приятел Ким Яворски твърди, че всяко откритие може да се предскаже. Нима можеше да се предскаже, че ние с тебе ще се открием един друг?

— И това те тревожи? — сериозно запита Сандра.

Базиола кимна.

— Навярно можеше — рече Сандра, като помисли малко. — Всеки човек има натрупани определени представи за спътника в живота си и ако тези представи съвпадат... Общност на предпоставките, както казват психолозите.

— Помисли какво приказваш! — Базиола разпери ръце. — И това го говори една жена, едно непредсказуемо същество!

— Противоречиво — да. Но защо пък непредсказуемо? — възрази Сандра.

— Извини ме, скъпа — промърмори Базиола, — но имам нужда да размисля...

Базиола отново се отпусна в креслото.

... Да кажем, че всички бариери са се срутили: на планетата Кратов-1 има живот, ние го виждаме, но не вярваме в онова, което виждаме. Не бива да изпращаме сонда, а времето тече и пулсарът ще започне поредния цикъл на активност и ще трябва отново да изчакваме...

А собствено защо? Тоест, как защо?... Има неща очевидни, има аксиоми — инерцията на мисленето тук няма нищо общо. В периода на активност потоците от гама-лъчи са убийствени...

Стереотип, помисли Базиола. Да разрушим тая аксиома. Да допуснем, че животът съществува именно тогава, когато съществува и това поразяващо всичко острие от излъчвания. Но... Не, не, премисли докрай, може би това е празен ход, премисли го докрай. Струва си да се обърне основната аксиома и тогава...

* * *

— Как е ръката ти? — запита Базиола.

Ким удари с юмрук по пейката и макар ударът да не беше чак толкова силен, дъската ѝ се счупи на две.

— Ще трябва да я поправят — злорадо отбеляза Базиола.

— Когато се завърна от полета, ще я оправя.

— Каниш се да летиш ли?

— Да. Към звездата на Кратов. Нали това искаше да ми предложиш?

— Твоята проникателност понякога ми действувa на нервите.

— Добре, Джу — примирително рече Ким. — Безделието ме измъчи, а това не подобрява характера. Затова потърпи. Ще се върна друг човек. Ти дойде за решението, нали?

— Не ми трябва твоето решение. Комитетът постанови да се лети в периода на активност на пулсара. И предложи ти да оглавиш екипажа. Без хора впрочем, само с роботи.

— Свикнал съм сам — успокои го Ким. — Значи ти все пак разбра къде е разгадката?

* * *

Да се гледа пулсарът беше невъзможно: безкрайно и с точен ритъм, то угнетяваше. Ким чувствуваше как съзнанието му се замъгля, разкриват се някакви омагьосани обятия и той пада, пада... Само веднъж опита Ким да погледне звездата „в лицето“ и втори път не посмя да го стори.

Корабът летеше откъм страната на полюса, но отгласите от бурите достигаха и тук. Ким беше доволен. Не защото идеята му се потвърди, в нея той не се съмняваше. Но мислеше колко вярно бе избрал професията си. Още в първи курс бе изникнала дилемата: да лети или да прогнозира? Да докосва със собствените си ръце грапавите камъни по чуждите планети или, седнал в креслото си, загледан в сините глъбини на земното небе, да предсказва какво ще стане в науката утре и по-късно. А той умееше и обичаше да прави и едното, и другото! Едва сега, докато пристягаше ремъците, без да се обръща към останалата зад кърмата звезда на Кратов, Ким реши, че това противоречие в желанията му навярно действуваше като постоянен

ускорител, който не му позволяваше да се успокои, вечно го тласкаше към странни постъпки.

Човек трябва да има няколко професии. На стария приятел Базиола му се бе паднал в живота твърде прав път: контактист-кибернетик, член на Комитета, председател. Инерцията възниква именно по правия път. Струва ти се, че я няма, но скоростта е набрана и вече не можеш да завиеш без чужда помощ, без тласък отвън.

Пулсарът бушуваше и Ким правеше снимки отдалеч, от разстояние шестнадесет милиона километра, където още можеше да работи, без да рискува скъпоценния си живот. Една камера снимаше Кратов-1 в миговете, когато „острието“ на гама-импулсите не докосваше повърхността. Снимаше не като сканира, както правеше това „Винт“, а в режим на насочване, спряна в една, избрана наслуки от Ким точка, близо до полюса. Първата серия кадри сочеше неподвижност. Втората — неподвижност. Третата — също.

Но в първата серия неподвижният механизъм (или същество?), приличащ на екскаватор, издигна коша нагоре. Във втората — малко встрани. В третата...

А ето и втория цикъл кинограми. Снимки с другата камера, направени в онези секунди, когато „острието“ на излъчванията режеше планетата. В секундите, когато гама-лъчите изгаряха и убиваха. Ето — движение! Кошът бавно се наклоняваше, от дупката на повърхността се измъкна още един механизъм... или същество?

Живот на порции. Той съществува и го няма. Избухва пулсарът и на планетата всичко живее. Тъмнина, траеща секунди, и през тези секунди животът замира.

Ние, хората, сме привикнали към нашето спокойно Слънчице, към равномерната му енергетика и понякога забравяме, че във Вселената има много повече нестационарни процеси и именно те са най-общото свойство на света. А ние им отказваме възможността да пораждат живот.

Тъмнина — избухване. Тъмнина — избухване. Метроном. Именно този от нищо ненарушаван ритъм е станал основа за странния живот. Само в онези мигновения, когато импулсите заливат планетата Кратов-1, се развива животът. В секундите на тъмнина на тази планета всичко замира, както в енергосистема при изключване на тока. Смърт цари в ония месеци, когато пулсарът не излъчва, натрупвайки енергия.

Ким се постави на мястото на стопаните на планетата. Аз виждам, аз опознавам света, за мене мигновенията на мълчание на пулсара не съществуват, в тези мигновения аз не живея. Предметът започва да пада, аз виждам това, но изведнъж той изчезва и внезапно се оказва на повърхността. Значи така трябва, такъв е природният закон. Мене и през ум не ми минава, че аз просто не съм фиксирал част от падането — в тези мигове аз не живея. Такъв е моят ритъм. Ритъмът на моята звезда.

Колко ли странно е за тях поведението на звездолета? Той се движи на скокове, движи се бавно на фона на звездите, но внезапно изчезва и се появява малко по-встрани. И пак бавно се движи, и пак — скок. Впрочем какво странно има тук? Всички звезди се движат така. Всичко във Вселената е само импулси. Такава е природата. И това е естествено. Всичко, което става от памтивека, не може да бъде странно...

* * *

Ким чакаше Базиола да дойде лично на свързката. Разбира се, че няма да се стърпи. Е, какво, Джу, убеди ли се, че откритията могат да се предвиждат?

Публикувано във вестник „Орбита“, броеве 37,38/1983 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.